

אופן המגע האוסר את היין¹

הרב מרדכי וולנוב

הצגת הבעיה

בעיית מגע גוי או אדם שאינו שומר תורה ומצוות² ביין מצויה מאוד בימינו. רבים יודעים שמגע גוי אוסר יין בשתייה, אך אופן המגע שאוסר ידוע פחות. האם נגיעה בבקבוק סגור אוסרת את היין? האם הרמת בקבוק פתוח מבלי לעשות פעולה נוספת אוסרת את היין? האם מזיגת היין אוסרת גם את היין שנמצא בבקבוק? במאמר זה נביא את הכללים של המגע האסור וניגע בכל המקרים השכיחים שבהם אנו עלולים להיתקל בבית הפרטי ובמקומות ציבוריים.

גדר נגיעה האוסרת את היין

יין הנמצא בבעלות יהודי יכול להיאסר על ידי מגע גוי מדין סתם יינם.³ אומנם לא כל מגע גוי אוסר את היין; יש מגע האוסר את היין בשתייה ובהנאה, יש שאוסר את היין רק בשתייה ויש שכלל לא אוסר אותו.⁴

טרם נבוא לדון באופן המגע האוסר, עלינו לדעת כמה עקרונות חשובים:

השו"ע⁵ פסק שכל מקום שאסרו את היין בשתייה והתירו בהנאה מפני צד נגיעה, כל זה דווקא בגוי עובד כוכבים, אבל בגוי שאנו מוחזקים בו שאינו עובד כוכבים,⁶ כגון ישמעאלי,

1. במאמר הקודם דנו בשאלה מי אוסר את היין. נביא את מסקנות המאמר בקצרה:

- א. גוי עובד ע"ז אוסר את היין בשתייה ובהנאה.
- ב. גוי שמשתייך לאומה שידוע שאינה של עובדי ע"ז אוסר את היין בשתייה ולא בהנאה.
- ג. לדעת הרמ"א כיוון שבזמן הזה אין דרך לנסך יין לע"ז, כל גוי נחשב שאינו עובד ע"ז ואוסר את היין רק בשתייה ולא בהנאה, והש"ך כתב שיש להקל רק במקום הפסד.
- ד. יהודי מחלל שבתות בפרהסיה – לכתחילה רוב הפוסקים התייחסו למגעו כאל מגע גוי שאוסר את היין בשתייה ולא בהנאה. במקרים מסוימים יש להקל, ולהרחבה יש לעיין במאמר.
2. להעמקה בדין יהודי שאינו שומר תורה ומצוות יש לעיין במאמר הקודם.
3. איסור יין נסך הוא מהתורה ושייך רק כאשר הגוי התכוון לנסך את היין לע"ז. איסור סתם יינם הוא איסור מדרבנן – חכמים אסרו יין שנגע בו גוי גם ללא כוונת ניסוך, גזירה אטו איסור יין נסך שאסור מהתורה.
4. טור יו"ד קכד סעיף י, יא.
5. יו"ד סימן קכד סעיף ז.
6. עיין ש"ך יו"ד סימן קכד ס"ק יב.

היין מותר אף בשתייה. הרמ"א⁷ כתב שכיוון שבזמן הזה האומות אינן של עובדי ע"ז, כל מגע של גוי נחשב שלא בכוונה, ולכן כל מקום שמן הדין אסרו את היין בשתייה ולא בהנאה מפני צד נגיעה, בזמן הזה יהיה מותר גם בשתייה. ומסיים הרמ"א שאין לפרסם בפני עם הארץ. אך הש"ך⁸ שם הביא הרבה אחרונים וכן הכריע למעשה שאין להקל אלא במקום הפסד מרובה.

הכלל⁹ העולה לנו שמגע גוי שאינו עובד ע"ז תמיד מוריד את האיסור בדרגה אחת, כלומר אם מגע גוי ע"ז אוסר גם בשתייה וגם בהנאה, מגע גוי שאינו עובד ע"ז יאסור רק בשתייה. ואם מגע גוי עובד ע"ז אוסר רק בשתייה ולא בהנאה, כגון שנגע ללא כוונת מגע, כגוי שאינו עובד ע"ז היין מותר אף בשתייה. ההבדל בין השו"ע לרמ"א הוא בזמן הזה, שלדעת הרמ"א כל הגויים בחזקת שאינם עובדי ע"ז (הש"ך מקל רק במקום הפסד), ולדעת השו"ע דווקא גוי שידוע שאומתו אינה עובדת ע"ז, כמו ישמעאלים, יכול להיות מוגדר כגוי שאינו עובד ע"ז.

מגע ישיר ביין

כדי שיין יאסר בשתייה ובהנאה על ידי מגע צריכים להתקיים שלושה תנאים:¹⁰ 1. שיתכוון לגעת ביין. 2. שידע שהוא יין, כלומר אפילו אם הייתה לו כוונת נגיעה, כל זמן שלא ידע שמדובר ביין, כגון שחשב שבחבית יש שכר או שמן, אין היין נאסר במגע.¹¹ 3. שלא תהיה כוונה נוספת זולת הנגיעה, כגון אם התכוון להתיז את הצרעה או להוציא חפץ, הרי שיש כאן כוונה נוספת, ואין היין נאסר. כאשר אחד מהתנאים חסר, היין אסור בשתייה¹² ומותר בהנאה. על פי פסק השו"ע¹³ שבמגע גוי שאינו עובד ע"ז אנו יורדים בדרגה אחת, נמצא שבמגע של ישמעאלי או מחלל שבתות בפרהסיה, כאשר אחד מהתנאים לא התקיים, היין לא נאסר כלל. לעומת זאת לדעת הרמ"א,¹⁴ שבימינו יש לדון כל גוי כגוי שאינו עובד

7. סימן קכד סעיף כד.

8. שם ס"ק עא ויין בט"ז שם ס"ק לא, שדקדק שדווקא בשני המקרים שהזכיר הרמ"א (נגיעה ללא כוונה, נגיעה ללא ידיעה שיש שם יין) אין היין נאסר בשתייה, אבל במקרה השלישי (נגיעה עם כוונה אחרת) לא התיר הרמ"א.

9. עיין שו"ת ישכיל עבדי חלק א יו"ד סימן ד.

10. ב"י יו"ד סימן קכד סעיף י וכן בשו"ע.

11. גמרא עבודה זרה נח.

12. הטעם לאסור בשתייה מובא ברשב"א בתורת הבית הארוך ב"ה ש"ב מ"ה ב גזירה אטו נגיעה בכונה.

13. יו"ד סימן קכד סעיף ז.

14. סימן קכד סעיף כד.

ע"ז, הוא הדין לכל מגע של גוי שכאשר לא התקיים אחד מהתנאים היין לא נאסר כלל. ולדעת הש"ך¹⁵ אין להקל אלא במקום הפסד מרובה.

מגע ללא שכשוך

בגמרא¹⁶ מסופר על אתרוג שנפל לתוך חבית יין, וגוי הזדרז לתפוס אותו טרם ישקע בתחתית החבית. רב אשי, שראה את המקרה, הורה שיתפסו לגוי את היד, כדי שלא ינענע את היין בשעה שהוא מוציא את האתרוג, שאם ינענע את היין, היין ייאסר בהנאה.¹⁷ מכאן למדו הראשונים¹⁸ שאין יין נאסר בהנאה עד שישכשך, וכן פסק השו"ע.¹⁹ נחלקו הפוסקים אם דווקא שכשוך משמעותי אוסר, או אפילו שכשוך כל שהוא. דעת הב"י שהשכשוך צריך להיות שכשוך רב, אבל שכשוך כל שהוא אינו אוסר את היין בהנאה,²⁰ אך הדרכי משה²¹ חלק על הב"י ולשיטתו אפילו שכשוך מועט אוסר את היין בהנאה.

למעשה אם נגע הגוי ביין ללא שכשוך, היין נאסר בשתייה אך לא בהנאה.²² לפי הכלל שאמרנו שכל מקום שבגוי עובד ע"ז היין מותר בהנאה, בגוי שאינו עובד ע"ז מותר גם בשתייה – לדעת השו"ע ישמעאלי שנגע ביין ללא שכשוך לא אסר את היין כלל, ולדעת הרמ"א בזמן הזה בכל גוי היין מותר בשתייה, ולדעת הש"ך יש להתיר רק במקום הפסד.²³

15. שם ס"ק עא.

16. ע"ז נט ב.

17. לכאורה קשה, שהרי כבר ראינו שכל מגע שיש בו כוונה נוספת, אין היין נאסר בהנאה, ואם כן מדוע חשש רב אשי לשכשוך, הרי ממ"נ לא היה נאסר היין? וכבר תירצו התוס' ס' בע"ז נט: ד"ה נקטוה שהחשש היה שבהוצאת היד מהיין יתכוון הגוי במגע לשם ע"ז.

18. רמב"ם מאכלות אסורות פרק יב הלכה א, ועיין בש"ך סימן קכד ס"ק כ שמבאר שכך סוברים עוד הרבה ראשונים.

19. יו"ד סימן קכד סעיף יב.

20. ב"י סימן קכד סעיף יג ד"ה ומשמע, וכן פסק הש"ך ס"ק כ.

21. סימן קכד ס"ק ה, וכן הכריע הט"ז שם ס"ק ו והביא בשם הרשב"א שלא מצינו הפרש בין שכשוך רב לשכשוך מועט, וכן פסק הבן איש חי שנה שנייה פרשת בלק סעיף י, והחזו"א סימן מט ס"ק א מסביר שכן דעת הש"ך.

22. עיין גם בן איש חי שנה שנייה פרשת בלק סעיף י.

23. ש"ך סימן קכד ס"ק ל.

נגיעה בבקבוק

בקבוק יין סגור²⁴

הרמב"ם²⁵ בהלכות מאכלות אסורות פסק: 'כלי סתום מותר לטלטלו העכו"ם ממקום למקום ואף על פי שהיין מתנדנד שאין זה דרך הניסוך, העביר נוד של יין ממקום למקום והוא אוחז פי הנוד²⁶ בידו, בין שהיה הנוד מלא או חסר מותר, ואף על פי שהיין מתנדנד, וכן פסק השו"ע.²⁷ טעם ההיתר הוא שאין דרך ניסוך בשכשוך כלי סתום.²⁸ לכן למעשה אם גוי טלטל בבקבוק יין סגור, אין היין נאסר כלל.

בקבוק יין פתוח²⁹

בנגיעה בבקבוק פתוח יש לחלק בין כמה מקרים: 1. נגיעה ללא הזזת הבקבוק. 2. הגבהת הבקבוק ללא שכשוך. 3. הגבהת הבקבוק ושכשוך. 4. שכשוך הבקבוק ללא הגבהה. 5. מזיגת היין.

1. נגיעה ללא הזזת הבקבוק והגבהת הבקבוק ללא שכשוך – ז"ל של הרמב"ם:³⁰ 'הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר'. וכן פסק השו"ע,³¹ וברמ"א הוסיף 'וכ"ש שאינו אוסר בנגיעת הכלי לחוד'. וכתב בדרכי משה:³² 'לכן אני תמה על קצת מחמירים ומפסידים ממונם של ישראל לאסור יין על ידי שיעג הגוי בכלי בלא שום שכשוך ולכן נראה דאין לחוש כלל. אף שכל נגיעה בבקבוק גורמת לתזוזה כל שהיא ביון, מכל מקום כיוון שהיין נמצא בבקבוק, כל שלא שכשך להדיא שרי'.³³

24. כלי סגור הכוונה סגור בפקק, ואין צורך בחותם בתוך חותם. דין חותם בתוך חותם הוא דווקא כשהיין עבר לרשותו של הגוי, ולא בסתם מגע של גוי ביין הנמצא ברשות יהודי.
 25. הלכות מאכלות אסורות פרק יב הלכה ד.
 26. עיין ש"ך יו"ד קכה ס"ק יז שביאר את המילים "והוא אוחז פי הנאד", והיינו שהוא סתום.
 27. שו"ע יו"ד סימן קכה סעיף ט.
 28. רמב"ם שם וב"י סימן קכה סעיף ט ד"ה ומ"ש.
 29. בבקבוק יין פתוח הכוונה פתוח ממש, ולא יין שפתחו אותו בעבר ועכשיו הוא סגור.
 30. מאכלות אסורות פרק יב הלכה ב.
 31. יו"ד סימן קכד סעיף יח.
 32. יו"ד סימן קכד ס"ק ח והביאו הש"ך בס"ק מג.
 33. חזו"א סימן מט ס"ק ב, ונראה בכוונתו שמעבר להגבהת הבקבוק צריך לעשות ניעור משמעותי יותר, ודבריו מוכרחים, שאם לא ודאי הרמ"א והט"ז שהחמירו בשכשוך כ"ש היו משיגים על דברי השו"ע.

2. נדנד את הבקבוק בלי להגביהו – דעת הרמב"ם³⁴ שפעולת השכשוך אוסרת בין הגביה בין לא הגביה. הרשב"א³⁵ חולק וסובר שאין דרך ניסוך בשכשוך על ידי בקבוק, בין הבקבוק פתוח בין סתום, אלא אם מכניס ידו ומשכשך בתוך גופו של יין באחד מאבריו או על ידי דבר אחר. השו"ע³⁶ פסק כדעת הרמב"ם, ובמקרה שעכו"ם אחז בכלי פתוח של יין ושכשכו, אע"פ שלא הגביה ולא נגע ביין, היין נאסר אפילו בהנאה.³⁷ ואולם הרמ"א חולק על השו"ע ופוסק שכל שכשוך ללא הגבהה לא מקרי שכשוך, ומותר אפילו בשתייה,³⁸ ולכן אין להחמיר במקום פסידא. המגיה על דברי הרמ"א ציין שמקור דברי הרמ"א ברשב"א, אך לכאורה יש לתמוה, הרי דעת הרשב"א שאין דרך ניסוך בשכשוך על ידי בקבוק, ולשיטתו נראה שגם אם הגביה ושכשך, אין היין נאסר, אם כן מה המקור לדברי הרמ"א?

הט"ז³⁹ ביאר שדברי הרמ"א אינם תואמים את שיטת הרשב"א, ולכן הכריע שגם בהגביה ושכשך את הבקבוק, אין היין נאסר. וכן החזו"א⁴⁰ השיג על הרמ"א וכתב שלדעת הרמב"ם שכשוך אוסר גם בלא הגבהה, ולדעת הרשב"א אין השכשוך אוסר גם בהגבהה. אומנם בנקודת הכסף⁴¹ ביאר שגם הרשב"א מודה לדינו של הרמ"א להחמיר אם הגביה ושכשך, וכל מה שהרשב"א בא לומר הוא שאם הוליכו על כתפו, לא מקרי הגבהה ונחשב כמונח על הקרקע. למעשה נראה שכיוון שהרמ"א והש"ך מחמירים בהגבהה ושכשוך, אין להקל, ויש לאסור את היין. ולדעת הרמ"א בזמן הזה היין אסור רק בשתייה ומותר בהנאה.⁴²

34. מאכלות אסורות פרק יב הלכה א.

35. תורת הבית הארוך ב"ה ש"ב מז ע"ד.

36. יו"ד סימן קכד סעיף יז.

37. ש"ך סימן קכד ס"ק לט.

38. ש"ך סימן קכד ס"ק מא.

39. סימן קכד ס"ק טו.

40. יו"ד סימן מז ס"ק י"ד ה"ה ביו"ד סימן קכד.

41. סימן קכד סעיף יז.

42. הגהות רע"א על סימן קכד סעיף יז.

הערות	רמ"א	שו"ע	
	מותר	מותר	מגע בבקבוק סגור
	מותר	מותר	מגע בבקבוק פתוח ללא הגבהה וללא שכשוך
הט"ז מתיר אף בשתייה	במקום הפסד אפשר להקל ולהתיר אף בשתייה, ושלא במקום הפסד בזה"ז אסור בשתייה ומותר בהנאה	אסור בשתייה ובהנאה	שכשוך בקבוק פתוח ללא הגבהה
	מותר	מותר	הגבהת בקבוק פתוח ללא שכשוך
בט"ז מתיר אף בשתייה	אסור, ובה"ז נראה שאסור רק בשתייה ולא בהנאה	אסור	הגבהת בקבוק פתוח + שכשוך

דין ניצוק

בגמרא⁴³ מובאת דעת רב הונא שיש דין ניצוק באיסור יין נסך וסתם יינם. ניצוק הוא קילוח המחבר בין היין הנמצא בכלי התחתון ליין הנמצא בכלי העליון, ובמידה והיין בכלי התחתון אסור מדין יין נסך או סתם יינם, גם היין בכלי העליון נאסר, משום שהקילוח נחשב לחיבור, ונמצא שהיין האסור והיין המותר התערבבו. נחלקו הראשונים אם למעשה פוסקים כרב הונא. תוס"ס⁴⁴ כתבו שרש"י פסק כרב הונא ויש דין ניצוק באיסור יין נסך וסתם יינם, ור"ת פסק שניצוק אינו חיבור והיין בכלי העליון נשאר בהיתרו. הרא"ש⁴⁵ כתב שראיותיו של ר"ת הן ראיות ברורות, אך רש"י, הגאונים והרי"ף⁴⁶ פסקו שניצוק חיבור, וכן פסק הרמב"ם.⁴⁷ והוסיף הרא"ש⁴⁸ וכתב שמהר"ם מרוטנברג הקל במקום הפסד מרובה שניצוק לא היו חיבור. בתרומת הדשן⁴⁹ כתב בשם הגדולים שכל מה שהוא בחבית גדולה או קטנה חשיב הפסד מרובה, ורק מה שנמצא בקנקן או בכד חשיב הפסד מועט. השו"ע⁵⁰ פסק שיש להחמיר כדעת רוב הפוסקים, ולכן אם מערה יין לתוך כלי שיש בו יין עובד כוכבים **האסור בהנאה**, נאסר כל היין שבכלי העליון. ואולם כל זה דווקא במקום הפסד מועט, אבל במקום הפסד מרובה הקל כדעת ר"ת שניצוק אינו חיבור. הרמ"א הביא את

43. ע"ז עב א.

44. ע"ז עב: ד"ה אמר להו.

45. ע"ז פרק ה סימן כו.

46. ע"ז לד.

47. מאכלות אסורות פרק יב הלכה יב.

48. שם.

49. סימן רד.

50. סימן קכו סעיפים א-ב.

תרומת הדשן שכל שנמצא בקנקן או בכוס חשיב הפסד מועט, וכל שנמצא בחבית חשיב הפסד מרובה.

מחלוקת ראשונים נוספת נסובה סביב השאלה אם אומרים דין ניצוק רק בין שנאסר בהנאה או גם בין שנאסר בשתייה. הרשב"א⁵¹ מקל וחושש לניצוק רק בין שנאסר בהנאה, ואילו הראב"ד⁵² אוסר ניצוק גם בין שאסור רק בשתייה. השו"ע⁵³ פסק כדעת הרשב"א, וכל שהיין אסור בשתייה לא אומרים ניצוק. על פי פסק השו"ע אין דין ניצוק בין שמזג ישמעאלי או כל גוי שידוע שאינו עובד ע"ז,⁵⁴ והוא הדין ליהודי מחלל שבתות בפרהסייה⁵⁵ שאין להחמיר בדין ניצוק. לדעת הרמ"א שפסק שבזמן הזה כיוון שאין רגילים לנסך לע"ז לעולם אין היין נאסר בהנאה, לכאורה התבטל דין ניצוק, אולם הש"ך⁵⁶ כתב שהרמ"א מודה בדין ניצוק גבי סתם עכו"ם,⁵⁷ וגם בזמן הזה יש לאסור.

מזיגת היין – כוחו של גוי

בגמרא⁵⁸ מובא שהמערה מחבית לבור, קילוח היורד משפת החבית ולמטה אסור, וביאר רב ששת שהיין אסור כיוון שבא מכוחו של הגוי. נחלקו הראשונים אם היין שבבור נאסר רק בשתייה או גם בהנאה. דעת הרא"ש⁵⁹ שהיין נאסר רק בשתייה, ודעת הרשב"א⁶⁰ שהיין נאסר אף בהנאה. הרמב"ם⁶¹ אסר את היין הבא מכוחו של גוי ולא חילק בין איסור הנאה לאיסור שתייה, וביאר הכסף משנה⁶² שמכך שלא מצאנו בדבריו חילוק, משמע שלדעתו יש לאסור את היין אף בשתייה. הב"י⁶³ הכריע 'כיון דמידי דרבנן הוא יש לסמוך על דברי המתירים'. הרא"ש⁶⁴ הקשה כיצד ניתן לומר שמזיגת היין אוסרת את היין שנמזג

51. תורת הבית הארוך בית ה שער ה.

52. תמים דעים סימן קיג.

53. סימן קכו סעיף ה, ועיין בש"ך שם ס"ק ט.

54. יבי"א או"ח חלק ט סימן צג אות ד.

55. דין יהודי מחלל שבת בפרהסייה יתבאר אי"ה במאמר הבא.

56. יו"ד סימן קכו ס"ק ט.

57. להוציא מגוי שידוע שלא עובד ע"ז.

58. גמרא ע"ז עב.

59. עבודה זרה פרק ד סימן יג.

60. תורת הבית הארוך ב"ה ש"ב מו.

61. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יב הלכה ב.

62. שם.

63. ב"י יו"ד קכה סעיף א ד"ה כח של גוי.

64. רא"ש עבודה זרה פרק ד סימן יג.

רק בשתייה, הרי סוף סוף עיקר הניסוך היה על ידי הגבהה והורקה, ותירץ שניסוך זה היה מצוי דווקא בפני הע"ז, אבל שלא בפני הע"ז אין דרך לשפוך אלא לשכשך.

בגמרא⁶⁵ הקשו, אם כן גם היין שבתוך החבית צריך להיות אסור מדין ניצוק?! ותירצו שיין הבא מכוחו של גוי אינו אסור אלא מדרבנן, וגזרו דווקא על היין היוצא מחוץ לחבית ולא על היין שבתוך החבית. אולם נחלקו הראשונים אם התירו את היין שבחבית רק בהנאה או גם בשתייה. דעת הרא"ש⁶⁶ ועוד ראשונים⁶⁷ שלא גזרים כלל על היין שבתוך החבית, והוא מותר אף בשתייה. דעת הרי"ף, הרמב"ם⁶⁸, הרשב"א⁶⁹ ועוד ראשונים⁷⁰ שהיין הנשאר בבקבוק אסור בשתייה ומותר בהנאה, ודעת הראב"ד⁷¹ לאסור את היין שנשאר בבקבוק אף בהנאה.

למעשה השו"ע⁷² פסק גם כדעת הרא"ש וגם כדעת הרי"ף והרמב"ם. גבי היין שנשפך פסק השו"ע כדעת הרא"ש ואסר את היין בשתייה אך לא בהנאה, וגבי היין שנשאר בחבית פסק השו"ע כדעת הרמב"ם ואסר את היין בשתייה. על פסק השו"ע הקשה הש"ך⁷³: כיצד ייתכן לאסור את היין שנשאר בחבית, הרי יש כלל בדיני ניצוק שלא אומרים ניצוק חיבור אלא רק כאשר מערה לתוך יין נסך האסור בהנאה?! לדעת הרמב"ם לא קשה, שהרי לשיטתו היין שנשפך נאסר גם בהנאה, ובאופן זה אמרינן ניצוק חיבור, ולכן היין שנשאר בחבית אסור בשתייה, אבל לדעת השו"ע שאסר את היין שנשפך רק בשתייה, באופן זה לא אמרינן ניצוק חיבור, ואם כן תמוה מדוע נאסר היין שבחבית בשתייה. עוד הקשה הש"ך⁷⁴ שלכאורה מצינו סתירה בשו"ע גבי היין שנשאר בחבית, שהרי בסימן קכה סעיף א פסק כדעת הרמב"ם ואסר את היין שבחבית בשתייה, ובסימן קכד⁷⁵ פסק כדעת הרא"ש והתיר את היין שבחבית בשתייה, ונמצאו דבריו סותרים זה את זה. בדרכי תשובה⁷⁶ הביא את הכרתי ופלתי שתירץ שבסימן קכה מדבר השו"ע מכוחו

65. עבודה זרה עב.

66. עבודה זרה פרק ה סימן כה.

67. ר"ן לה ד"ה גרסינן בגמרא וכן במרדכי סימן תתנו.

68. עיין בב" סימן קכה סעיף א ד"ה ומ"ש רבינו בבאור שיטתם.

69. תורת הבית הארוך ב"ה ש"ב מו:.

70. תרומה סמ"ג.

71. עיין בב"י יו"ד סימן קכה סעיף א ד"ה ומ"ש רבינו.

72. שו"ע יוד קכה סעיף א.

73. ש"ך סימן קכו ס"ק ט.

74. ש"ך סימן קכד ס"ק לד.

75. שו"ע יו"ד סימן קכד סעיף יד.

76. דרכי תשובה סימן קכד ס"ק ל.

ממש, ובאופן זה היין שבחבית נאסר בשתייה, מה שאין כן בסימן קכד, שם מדובר בהסרת מונע בלבד, ובאופן זה אין היין שבחבית נאסר, וכן מדוקדק מלשון השו"ע שכתב 'הוי כמו כוחו'. תירוץ זה עונה רק על הקושיה השנייה, אך הקושיה הראשונה (מדוע לדעת השו"ע היין שבחבית נאסר בשתייה, הרי לא אמרינן ניצוק חיבור, אלא רק כאשר מערה ליין שאסור גם בהנאה) בעינה עומדת. יש שתירצו⁷⁷ שהשו"ע חשש לדעת הרמב"ם הסובר שיש לאסור את היין הבא מכוחו של גוי גם בהנאה, ואף שלמעשה השו"ע לא פסק כדעת הרמב"ם, משום שמדובר באיסור דרבנן ואזלינן כדעת המקלים, מכל מקום כיוון שמעיקר הדין הלכה כדעת הרמב"ם והיין נאסר גם בהנאה, את היין שבחבית יש לאסור בשתייה. כל זה דווקא בעכו"ם, אבל בישמעאלי, שמעיקר הדין אוסר את היין רק בשתייה,⁷⁸ אין לאסור כלל את היין שנמצא בחבית,⁷⁹ וכן הדין ביהודי מחלל שבתות שלרוב השיטות אנו דנים בו לכל היותר כישמעאלי.

בשו"ת להורות נתן⁸⁰ נשאל אם בסעודות הנערכות באולמות יש להיזהר לא לשתות יין מבקבוק שכבר נפתח, שמא יהודי מחלל שבת מזג מן היין. אחרי שדן בגדר יהודי שאינו שומר תורה ומצוות בימינו והביא צדדים לכאן ולכאן, למעשה הכריע שאין להחמיר כלל, וז"ל: 'ומעתה אין שום מקום לחשוש לשתות יין באולמות שמחה מספק פן שתה מאותו יין מומר לחלל שבתות – דאף אם נגע המומר בצלוחית ושפך ממנו יין לתוך כוסו, לא אסרו, כיון שלא נגע בידיו ביין בתוך הצלוחית, שהרי אינו מהדרך ליגע ביין שבצלוחית. ואף אם שפכו יין מצלוחית לצלוחית מ"מ אין דרך לנגוע ביין עצמו, ולכן אין מקום לחשוש כלל'. אולם בשו"ת ציץ אליעזר⁸¹ דן בדברי שו"ת להורות נתן וחלק עליו, אך יש להעיר שעיקר טענתו של הציץ אליעזר היא על כך שאין להקל במקום שהגביה את היין ושכשך, ונראה שהציץ אליעזר לא כתב על מקרה שבו רק הגביה ומזג ללא שכשך. ואף שלמעשה החמיר מאוד שלא לשתות מיין פתוח, המעיין בתשובה יראה שעיקר האיסור כדי לא לפרוץ גדר ולא להתיר את מה שרבים נהגו לאסור. אך אם אירע מקרה פרטי, ובמקום של חשש מקרע במשפחה וכדו', ייתכן שגם לשיטתו יש מקום להקל ולהתיר את היין שנשאר בבקבוק במקום שרק מזג ולא שכשך. ויש להביא את לשונו של הגרע"י, שלאחר שהתיר את היין שנשאר בבקבוק כתב: 'והוצרכתי לכל זה מפני שראיתי לאנשים אשר בשם חכם יכוננו שמחמירים בזה שלא כדון, ונמשך מהתנהגותם הלכנת פנים

77. יביע אומר יו"ד חלק א סימן יא.

78. דין זה התבאר בתחילת המאמר.

79. ט"ז יו"ד סימן קכד ס"ק לב בסוף ד"ה, יביע אומר יו"ד חלק א סימן יא ס"ק כא, להורות נתן חלק א סימן לט אות יא.

80. להורות נתן חלק א סימן לט.

81. ציץ אליעזר חלק יב סימן נו.

ותקלות רבות, ובודאי שאף במקום שראוי להחמיר מן הדין, את צנועים חכמה לעשות הכל בתבונה רבה שלא לגרום לריב ומדנים קנאה ותחרות ומחלוקות בישראל ח"ו ודי למבין'.

עד כה ראינו שמעיקר הדין יש להתיר את היין שנשאר בבקבוק, אולם עלינו לברר אם יש מקום להקל גם ביין שנמזג.

על פי הכלל שהבאנו בתחילת המאמר, שבכל מקום שבעכו"ם היין אסור רק בשתייה, בגוי שאינו עובד ע"ז היין מותר לגמרי, הוא הדין לנידון דידן שבישמעאלי וביהודי מחלל שבתות בפרהסיה היין מותר בשתייה, ולדעת הרמ"א שכל גוי בזמן הזה נידון כאינו עובד ע"ז, לכאורה יש להתיר בשתייה גם את היין שנמזג. ולדעת הש"ך יש להתיר רק במקום הפסד.

אך דעת הפוסקים⁸² אינה כן, וטעמם כפי שכבר כתבנו שמעיקר הדין בכוחו יש לאסור את היין גם בהנאה כדעת הרמב"ם, והסיבה שלמעשה השו"ע הקל היא שבאיסור דרבנן אזלינן לקולא, וכיוון שמעיקר הדין היין אסור בהנאה, בישמעאלי ובמחלל שבתות בפרהסיה יש לאסור את היין בשתייה. אולם הש"ך⁸³ חלק על המחמירים ולמעשה פסק שכיוון שהיין שנמזג אסור רק בשתייה ובכל מקום שבעכו"ם אסור בשתייה, באינו עכו"ם מותר אפילו בשתייה, לכן על פי פסק הרמ"א שבזמן הזה כל הגויים דינם כאינם עובדי ע"ז, במקום הפסד יש להתיר את היין אפילו בשתייה. בשו"ת אגרות משה⁸⁴ הביא את דברי הש"ך וכתב שבדרך מקרה ניתן להקל במקום הפסד, אבל לכתחילה אין להתיר אף לדעת הרמ"א. אך כל זה דווקא בגוי המשתייך לאומה שיש בה ע"ז, אבל בישמעאלי וכ"ש במחלל שבתות בפרהסיה נראה שלשיטתו יש להתיר את היין שבכוס אפילו לכתחילה. וכן מצינו בחזו"א⁸⁵ שדן גבי יהודי מחלל שבתות שיינו אסור מדין קנס אך הוא נידון כגוי שאינו עובד ע"ז ויינו אסור רק בשתייה ולא בהנאה. אך כל זה דווקא אם נגע ביין, אך אם רק פתח הברז שבחבית וכן אם לקח מהיין בנטלה ומזג לכוס ולא נגע ביין ביזו, אין היין נאסר אפילו בשתייה.

82. ט"ז יו"ד סימן קכד ס"ק לב בסוף דבריו, יבי"א יו"ד חלק א סימן יא אות כא.

83. ש"ך יו"ד סימן קכה ס"ק א.

84. אגרות משה יו"ד חלק ב סימן נא.

85. חזו"א סימן מט ס"ק ז.

סיכום

מגע בבקבוק סגור⁸⁶ אינו אוסר את היין.
הגבהת בקבוק פתוח ללא שכשוך (נדנוד היין) אינה אוסרת את היין.
הגבהת בקבוק פתוח + שכשוך אוסרים את היין.

מזיגת היין על ידי עכו"ם:

היין שנמזג – לרוב הדעות היין אסור בשתייה, וכן המנהג לאסור את היין.
היין שנשאר בבקבוק – לדעת השו"ע בעכו"ם יש לאסור את היין בשתייה, ובישמעאלי או מחלל שבתות היין מותר. לדעת הרמ"א יש מקום להקל ולהתיר את היין בשתייה גם בעכו"ם, וכן פסקו רוב האחרונים.

86. כפי שכבר כתבנו, אין הכוונה לבקבוק שמעולם לא פתחו אותו, אלא לבקבוק שבשעת המגע היה סגור.